

SVAR PÅ SKOLINSPEKTIONENS GRANSKNING AV FÖRSKOLAN I FARSTA

Bakgrund

Skolinspektionen har granskat verksamheten i de kommunala förskolorna i Stockholm. Granskningen har gjorts enbart genom intervjuer med ordförande och vice ordförande i stadsdelsnämnden, stadsdelsdirektör, avdelningschef, förskolechefer samt representanter för personal och föräldrar. Verksamhetsbesök har inte gjorts. Tillsynen av Farsta stadsdelsnämnds förskoleverksamhet genomfördes den 18-20 april 2011. Ansvariga för tillsynen var utredarna Magdalena Molin och Fredrik Sjöberg.

Staden ska återkomma till Skolinspektionen med ett svar i början av år 2012. Stadsdelsförvaltningen avser att i de fall det är nödvändigt snarast vidta åtgärder och i övrigt inarbeta lämpliga åtgärder i verksamhetsplanen för 2012.

Generella slutsatser för Stockholms förskolor

Inspektionens generella slutsatser är att:

- förskolorna bedriver generellt en god pedagogisk verksamhet, men det finns förskolor där verksamheten blir mer av omsorg än planerad pedagogisk verksamhet
- det finns ett väl utvecklat system för kvalitetsarbete, men det finns förskolor där uppföljningen behöver förbättras
- rutinerna för att kartlägga barn som behöver extra stöd och åtgärderna utifrån detta fungerar bra
- en majoritet av förskolorna bedriver ett aktivt värdegrundsarbete, men det förebyggande arbetet kan förbättras på några förskolor
- modersmålsstödet bör utvecklas på förskolor i flera stadsdelsområden
- förskolorna har kommit olika långt i arbetet kring könsroller och mönster
- stadens övergripande arbete med tillståndgivning för och tillsyn av fristående förskolor fungerar enligt regelverket.

Avvikelser för Farsta

Resultatet för Farstas del ansluter i huvudsak till resultat för övriga stadsdelsområden. Det överensstämmer exempelvis med resultatet för Norrmalm, Östermalm, Södermalm, Kista-Rinkeby, Skarpnäck och Skärholmen.

Nedan beskrivs vilka brister inom förskoleverksamheten i Farsta stadsdelsområde som tillsynen har identifierat och som staden måste åtgärda. Bristerna kommenteras av stadsdelsförvaltningen.

➤ **Alla förskolor präglas inte fullt ut av en god pedagogisk verksamhet där omsorg, fostran och lärande bildar en helhet**

Skolinspektionen skriver i sin motivering att det varierar mellan förskolorna i Farsta stadsdelsområde i vilken utsträckning en god pedagogisk verksamhet, där omsorg, fostran och lärande bildar en helhet, erbjuds. Många av förskolornas personal kan beskriva ett innehåll som är kopplat till förskolans läroplan där strävansmålen ligger till grund för den pedagogiska verksamheten. Det finns dock avdelningar som inte har kommit lika långt i arbetet med att omsätta läroplanens krav i praktiskt arbete eller befäst kunskapen om dem.

Skolinspektionen har bland annat intervjuat ett urval av personal och föräldrar. En del av dessa uppger att det finns förskolor där fokus på verksamheten mer ligger på omsorg än att erbjuda ett pedagogiskt innehåll. Personal och chefer uppger att det finns flera olika orsaker till detta. Några av anledningarna som nämns är hög personalomsättning, sjukskrivningar och avsaknad av personal med pedagogisk högskoleutbildning.

Stadsdelsförvaltningens kommentar

På de få förskolor där fokus tenderar att ligga mer på omsorg än på en verksamhet med ett planerat pedagogiskt innehåll pågår ett utvecklingsarbete så att omsorg, fostran och lärande bildar en helhet. Detta sker bland annat genom att man förändrar den pedagogiska miljön. Vidare pågår ett arbete med att implementera den reviderade läroplanen i alla verksamheter vilket förväntas leda till att förstärka pedagogernas fokus på det pedagogiska innehållet.

➤ **Personalen i förskolorna har inte i tillräcklig utsträckning sådan utbildning eller erfarenhet att barnens behov av omsorg och god pedagogisk verksamhet kan tillgodoses**

Skolinspektionen skriver i sin motivering att i intervjuer med personal och förskolechefer framkommer att några av förskolornas avdelningar inte har tillgång

till personal med pedagogisk högskoleutbildning. Det finns förskolor som inte kommit lika långt i arbetet med att omsätta läroplanens intentioner och inte har befäst kunskapen i samma utsträckning som en del andra förskolor, vilket enligt förskolechefer och personal kan förklaras med personalens utbildningsnivå.

Av den nationella statistiken 2010 framgår att 41 procent av personalen i Stockholms stad har pedagogisk högskoleutbildning i jämförelse med rikets 54 procent. På Farstas förskolor varierar andelen personal med högskoleutbildning mellan enheterna, men är i genomsnitt i paritet med staden.

Stadsdelsförvaltningens kommentar

Stockholm växer med cirka 2 000 barn per år sedan 2005 och pedagogtättheten är också ett utvecklingsområde som staden har identifierat i sin egen inspektion. Det är dock mycket svårt att rekrytera förskollärare. Efterfrågan i staden på yrkesgruppen är betydligt större än antalet arbetssökande. Farsta har 48 procent förskollärare. För att långsiktigt lösa frågan måste högskolorna utbilda fler förskollärare.

Stockholm har de senaste åren avsatt cirka 15 miljoner kronor för kompetensutveckling i förskolan och för närvarande studerar runt 100 barnskötare till förskollärare. Farsta har för närvarande fem barnskötare som en dag per vecka utbildar sig till förskollärare. Vidare tar Farsta emot lärarstudenter, vilket också är ett sätt att säkra tillgången på förskollärare framöver.

Stadsdelsförvaltningen kommer att se över hur verksamheten organiseras för att säkerställa att arbetet, i enlighet med nya skollagen, leds av behörig pedagogisk personal.

- **Förskolorna arbetar inte tillräckligt för att få ett nära och förtroendefullt samarbete med hemmen och för att ge föräldrarna möjlighet att påverka verksamheten**

Skolinspektionen skriver i sin motivering att genom intervjuer med föräldrar och personal framgår att det finns variationer mellan förskolorna huruvida samarbetet mellan förskola och hem fungerar. Flera av förskolorna har väl genomtänkta strategier för att möta föräldrar, ge information och göra föräldrar delaktiga.

Det finns dock förskolor där föräldrar uppger att det kan vara svårt att få uppmärksamhet av förskolans personal och förskolechefer för att prata om förskolan. Vidare uppger några föräldrar att de får knapphändig information om deras barns utveckling och att utvecklingssamtalen inte uppfyller deras

förväntningar på vad samtalet ska innehålla. Förskolecheferna har själva identifierat samarbetet med hemmen som ett utvecklingsområde.

Stadsdelsförvaltningens kommentar

I Farsta har samverkan med hemmet under 2011 varit ett viktigt utvecklingsområde till följd av dåliga resultat på detta område i föräldraenkäten 2010. Samverkan med hemmet är ett mål i nämndens verksamhetsplan 2011 och ett åtagande för förskolorna i 2011 års lokala verksamhetsplaner. Av föräldraenkäten 2011 går att utläsa att föräldrarna är nöjda med de satsningar som förvaltningens förskolor har gjort inom området. 82 procent av föräldrarna svarade att det var nöjda med påståendet ”Jag känner mig välkommen att ställa frågor och framföra synpunkter på verksamheten”. En ökning med nästan tio procentenheter jämfört med 2010. Vidare så var 86 procent av föräldrarna nöjda med ”Jag känner mig väl bemött av pedagogerna när jag lämnar och hämtar mitt barn”.

➤ **Det finns inte i tillräcklig utsträckning ett förtroendefullt samarbete mellan kommunens förskola, förskoleklass, skola och fritidshem**

Skolinspektionen skriver i sin motivering att av de intervjuer som genomförts med personal och förskolechefer framkommer att det finns en plan för hur övergången mellan förskola och skola ska gå till. Det framkommer dock att det varierar hur detta fungerar i praktiken.

Ett urval av personal uppger att kontakten med skolan ibland endast sker på förskolepersonalens initiativ. Ett ömsesidigt utbyte med skolan i syfte att stödja och följa upp barnens utveckling och lärande i ett långsiktigt perspektiv saknas. Enligt personal och förskolechefer beror det bland annat på det fria skolvalet vilket innebär att fler skolor är inblandade.

Stadsdelsförvaltningens kommentar

Staden startade redan förra året en översyn av övergången mellan förskola och skola. Föräldrarnas möjlighet att välja förskola och skola till sina barn har ökat rörligheten, vilket gör att vi behöver utveckla nya samverkansformer. En svårighet är att en del föräldrar väljer skolor som ligger utanför stadsdelsområdet. En förskola kan få många skolor att sköta överlämnade till. En annan svårighet är att många av de fristående skolorna tackar nej till samverkan.

Förvaltningen har satt igång ett arbete för att tillsammans med utbildningsförvaltningen se över den gemensamma handlingsplanen och få den pedagogiska samverkan att fungera bättre i praktiken.

- **Förskolorna medverkar inte i tillräcklig utsträckning till att barn med ett annat modersmål än svenska får möjlighet att utveckla såväl sitt modersmål som det svenska språket**

Skolinspektionen skriver i sin motivering att i intervjuer med personal och förskolechefer framkommer att de känner till uppdraget i läroplanen när det gäller barn med annat modersmål än svenska. På många av förskolorna finns ett planerat arbete för att stödja barnens språkutveckling. Såväl personal som förskolechefer uppger att detta är ett utvecklingsområde, och att det skiljer sig mellan olika förskolor eller avdelningar hur väl uppdraget genomförs. Personalen uppger vidare att det kan vara svårt att tolka uppdraget och vad verksamheten ska göra för att leva upp till läroplanens krav.

Stadsdelsförvaltningens kommentar

Staden har ett språkforskningsinstitut vars uppdrag är att sprida forskning, teorier och goda erfarenheter inklusive framgångsfaktorer i arbetet med flerspråkiga barn och deras familjer. Institutet har ett nätverk för erfarenhetsutbyte. Nätverket omfattar förskolepersonal som har som särskilt uppdrag att arbeta med språkutveckling i sitt stadsdelsområde. Från Farsta deltar fyra medarbetare.

Förvaltningen har under flera år haft stort fokus på att förskolorna ska arbeta med språkutveckling. Farsta har en språkpedagog anställd som arbetar med språkhundledning på uppdrag av pedagoger när de är oroliga för ett barns språkutveckling. Sedan 2008 genomför språkpedagogen flera återkommande kurser på temat språkutveckling. Kurserna har tre nivåer och de riktar sig till all personal, även de som inte arbetar i barngrupp.

Våren 2011 avslutade 17 medarbetare en 30-poängskurs ”Tvåspråkiga barns språk- och kunskapsutveckling” som löpt under två år. Medverkande ingår idag i ett nätverk för erfarenhetsutbyte som omfattar hela stadsdelsområdet.

Förvaltningen kartlägger årligen

- antal barn med annat modersmål än svenska
- hur många pedagoger som har annat modersmål.

Farstas pedagoger har i uppdrag att ta reda på och dokumentera vilket språk som barnen möter hemma och på fritiden.

Förvaltningen har som verksamhetsmål 2011 att implementera en gemensam språkplan så att den omfattas av alla verksamheter. Språkplanen är utarbetad och kommer att implementeras i verksamheterna under december månad.

➤ **Förskolorna arbetar inte tillräckligt medvetet för att motverka traditionella könsroller och könsroller**

Skolinspektionen skriver i sin motivering att det framkommer i de samtal de genomfört med föräldrar och personal att det skiljer sig mellan olika verksamheter hur långt förskolorna kommit med uppdraget att motverka traditionella könsroller och könsroller. På flera förskolor arbetar man aktivt med dessa frågor och analyserar förhållningssätt och bemötande. Det finns dock förskolor och avdelningar där det inte sker något medvetet arbete och diskussionerna tenderar endast att handla om att skapa en tillåtande miljö där alla barn ska ges möjlighet att leka med samma saker, snarare än om personalens förhållningssätt.

Stadsdelsförvaltningens kommentar

Förvaltningen är medveten om att detta är ett utvecklingsområde och kommer att diskutera med förskolecheferna om olika former för att stödja förskolorna att komma vidare i detta arbete och kommunicera det med föräldrarna. Enligt föräldraenkäten för 2011 är 88 procent av föräldrarna nöjda med att pojkar och flickor ges lika möjligheter att utvecklas. Det är fem procentenheter fler nöjda föräldrar än resultatet 2010.

➤ **Förskolornas och den pedagogiska omsorgens planer mot kränkande behandling uppfyller inte författningarnas krav**

Skolinspektionen skriver i sin motivering att samtliga förskoleenheter i Farsta har likabehandlingsplaner, vilka även fungerar som planer mot kränkande behandling. Planerna som Skolinspektionen tagit del av innehåller oftast en översikt av åtgärder för att förebygga och förhindra kränkande behandling, men dessa är generella och det är inte tydligt att de motsvarar de specifika förhållanden som finns på respektive förskola. Det framgår inte vilka åtgärder som avses påbörjas under det kommande året och planerna saknar även en redogörelse för hur föregående års planerade åtgärder genomförts. Det varierar mellan förskolorna i vilken grad barnen har varit delaktiga i framtagandet.

Stadsdelsförvaltningens kommentar

Under 2012 kommer förvaltningen ta fram anvisningar och en mall för att säkerställa kvaliteten på likabehandlingsplanerna och för att stödja förskolorna i att ta fram sin egen plan. Förvaltningen kommer att följa upp 2012 års reviderade planer för att se om de uppfyller lagkraven.

➤ **Barngruppernas storlek och sammansättning utvärderas inte kontinuerligt**

Skolinspektionen skriver i sin motivering att i Skolverkets allmänna råd för kvaliteten i förskola (SKOLFS 2005:10) anges att kommunen bör redovisa hur personaltäthet, gruppstorlek och gruppsammansättning har anpassats till behoven i olika förskolor samt kunna visa hur hänsyn har tagits till faktorer som barnens ålder och kön, behov av särskilt stöd, andelen barn med annat modersmål än svenska, kontinuiteten i barn- och personalgrupp, personalens kompetens, lokalernas och utemiljöns beskaffenhet, upptagningsområdets sociala karaktär och barnens närvarotider. Kommunen bör genomföra konsekvensutredningar innan beslut fattas som påverkar förskolornas personaltäthet, gruppstorlek och gruppsammansättning. Utredningarna bör behandla både ekonomiska och pedagogiska konsekvenser. Kommunen bör även återkommande följa upp och utvärdera vilken betydelse personaltätheten samt barngruppernas storlek och sammansättning har i förhållande till möjligheten att bedriva en god pedagogisk verksamhet i enlighet med läroplanen.

I samtal med förskolechefer och personal framkommer att stadsdelsförvaltningen inte gör någon övergripande uppföljning och utvärdering av barngruppernas storlek och sammansättning. Detta innebär att det är svårt att bedöma gruppernas lämplighet och vilka effekter barngruppernas storlek och sammansättning medför för verksamheterna. Det framkommer i intervjuer med representanter för personal och ledning att gruppernas storlek och sammansättning i första hand är en konsekvens av kravet/strävan att uppfylla platsgarantin inom tre månader.

Stadsdelsförvaltningens kommentar

Förvaltningen följer kontinuerligt upp barngruppernas storlek och barnens närvaro kopplat till personaltäthet och lokalernas utformning. Uppföljningen kan utvecklas och systematiseras ytterligare vilket kommer att göras.

Förskolorna anpassar antalet inskrivna barn i förskolan utifrån de inskrivna barnens behov och lokalernas utformning. För att uppfylla läroplanens intentioner och ge barnen en god pedagogisk verksamhet där omsorg, fostran och lärande bildar en helhet har förskolorna en flexibel organisation där barnen under dagen delas in i olika grupper utifrån intresse, behov och aktiviteter.

Genom det arbetssätt som förskolorna har anser förvaltningen att hänsyn kontinuerligt tas till de områden och faktorer som Skolinspektionen tar upp i sin rapport. Antalet barn per förskola varierar naturligt över året, men behöver

däremot inte påverka de gruppkonstellationer som barn befinner sig i under en dag på förskolan.

➤ **Lagen om registerkontroll av personal i förskoleverksamhet, skola och skolbarnomsorg iakttas inte alltid**

Skolinspektionen skriver i sin motivering att lagen om registerkontroll gäller även när vikarier måste anlitas med kort varsel. Registerutdraget ska lämnas till den inom verksamheten som beslutar om att anlita vikarien. I intervjuer med förskolechefer framgår att ett bemanningsföretag ibland används när det behövs vikarier. Vikarier från bemanningsföretaget lämnar utdrag ur belastningsregistret till bemanningsföretaget, men inte alltid till den person i staden som ansvarar för anlitaandet.

Stadsdelsförvaltningens kommentar

Staden har för avsikt att ta fram rutiner som säkerställer att utdrag ur belastningsregistret lämnas då vikarier från bemanningsföretag anlitas. I avvaktan på att denna rutin har tagits fram kommer förvaltningen kontakta bemanningsföretagen i avsikt att hitta en lämplig övergångslösning som säkerställer vad lagstiftaren kräver.

STADSDELSFÖRVALTNINGENS AVSLUTANDE KOMMENTAR

Stadsdelsförvaltningen ser positivt på att Skolinspektionen lyft fram ett antal förbättringsområden för verksamheten och kommer att arbeta för att rätta till bristerna genom att inarbeta lämpliga åtgärder i förslaget till verksamhetsplan för 2012

Förvaltningen konstaterar dock att de brister Skolinspektionen har identifierat gäller ett fåtal avdelningar och förskolor. Vid den muntliga återkopplingen som Skolinspektionen gav till förvaltningen var inspektionens helhetsintryck en väl fungerande och stabil förskoleorganisation. Enligt stadsdelsförvaltningen hade Skolinspektionen en klar bild av att det finns en inriktning på utveckling, en organisation som blickar framåt, personal som har goda kunskaper och kännedom om styrdokumentet och en utvecklingskraft i hela organisationen. Förvaltningen konstaterar att den stora utbyggnaden av förskoleverksamhet under 2011 har inverkat på resultatet inom berörda verksamheter. Nyttillskott av avdelningar kräver en övergångsperiod för att personalen ska hitta former för det pedagogiska arbetet och komma överens om rutiner.

Skolinspektionen beskrev också förskolechefernas betydelse för utvecklingsarbetet. Kompetensutveckling erbjuds i stor omfattning på Farstas kommunala

förskolor. Skolinspektionen noterade också att uppföljning och utvärdering fungerar väl och att organisationen genomgående är involverad i detta.
